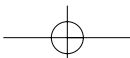
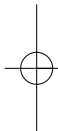
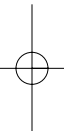


ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΤΑΚΗΣ – ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ

Σοφοκλή
ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Β' Ενιαίου Λυκείου
Γενικής Παιδείας

Δ' Στασιμο
(Στίχοι 944-987)



Δ' Στάσιμο

ΣΤΙΧΟΙ 944-987

Η παντοδυναμία / η ακατανίκητη δύναμη της ανελέητης Μοίρας

Ερμηνευτικά Στοιχεία

1 ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Ο χορός για παρηγοριά της Αντιγόνης αναφέρει παραδείγματα ανθρώπων που πληγώθηκαν από τη μοίρα, αφού κλείστηκαν και αυτοί στη φυλακή: α) της Δανάης, β) του Λυκούργου και γ) της Κλεοπάτρας, της οποίας προηγουμένως είχαν τυφλωθεί και φυλακιστεί οι δυο γιοι.

2 ΣΚΗΝΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να δείχνει πως ο Κρέοντας απουσιάζει από τη σκηνή. Αντίθετα, πολλοί πιστεύουν πως η Αντιγόνη βρίσκεται στη σκηνή μέχρι το στίχο 987, όπου υπάρχει η αποστροφή του χορού σ' αυτή. Κι αυτό δεν είναι βέβαιο. Οι περισσότεροι φιλόλογοι δέχονται πως η Αντιγόνη, μετά τις απειλές του Κρέοντα προς τους φρουρούς, έχει φύγει μακριά, κι ο χορός ψάλλει την ωδή θρηνητικά. Σύμφωνα με τα σχόλια του σχολικού βιβλίου, η Αντιγόνη, μετά το στίχο 943, φεύγει από την αριστερή πάροδο.

3 ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Η τεχνική της ωδής είναι καθαρά ομηρική. Ο χορός χρησιμοποιεί τρία μυθολογικά παραδείγματα, για να παρηγορήσει την Αντιγόνη, όπως έκανε η Διώνη, μητέρα της Αφροδίτης, για να παρηγορήσει τη θυγατέρα της, όταν αυτή πληγώθηκε από τον ήρωα Διομήδη.

Η **πρώτη στροφή** (944-954) και η **πρώτη αντιστροφή** (955-965) αποτελούν ξεχωριστές ενότητες, ενώ το επόμενο τροφικό σύστημα, δηλ. η **δεύτερη στροφή** και η **δεύτερη αντιστροφή** (966-987) αποτελούν μαζί άλλη μία ενότητα, μια και αναφέρονται στην ίδια οικογένεια.

α) Φαίνεται πως το παράδειγμα της Δανάης το χρησιμοποιεί ο χορός με διάθεση παρηγορητική για χάρη της Αντιγόνης. Τα κοινά σημεία μεταξύ των δύο γυναικών είναι: α) η ευγενής καταγωγή και β) η φυλάκισή τους. Η λογική του χορού κινείται ως εξής:

– Η Αντιγόνη παθαίνει κάτι ανάλογο με τη Δανάη, που είχε ευγενική καταγωγή και δεσμούς με το Δία.

– Η Αντιγόνη είναι κατώτερη από τη Δανάη.

Άρα δεν πρέπει να στενοχωριέται γι' αυτό που της συμβαίνει.

Το παράδειγμα της Δανάης λειτουργεί όπως το παράδειγμα της Νιόβης στον κεντρικό κομμό. Η ιδέα είναι πως μερικές φορές οι άνθρωποι υποφέρουν χωρίς να το αξίζουν, κι ας είναι προσφιλείς στο Δία.

Η Αντιγόνη εξαφανίζεται πριν το τέλος της πρώτης στροφής. Έτσι, ο χορός δεν έχει λόγους να προσποιείται. Και γι' αυτό στο τέλος της στροφής δίνει στο παράδειγμα άλλη κατεύθυνση.

– Η Δανάη υπέκυψε στη δύναμη της Μοίρας, αν και ήταν ευγενικής καταγωγής και είχε δεσμούς με το Δία.

– Η Αντιγόνη είναι κατώτερή της.

Άρα είναι φυσικό να υποκύψει στη Μοίρα της.

β) Το δεύτερο παράδειγμα κινείται πάνω σ' αυτή τη γραμμή. Εδώ δεν τονίζονται οι αξιέπαινες ιδιότητες, αλλά οι αξιόποινες παρεκτροπές του Ηδωνού βασιλιά Λυκούργου (γιου του Δρύαντα). Σ' αυτές προβάλλεται η ασέβεια και το υπερβολικό θάρρος, που οδηγεί σε υβριστική συμπεριφορά. Αυτά τα στοιχεία διέκρινε ο χορός στην ιδιοσυγκρασία της Αντιγόνης. Γι' αυτό και διαβλέπει ίδιο τέλος: φυλάκιση.

Παράλληλα, ο χορός τονίζει πως ο Λυκούργος κατάλαβε το σφάλμα του και σώθηκε. Η Αντιγόνη όμως επιμένει πεισματικά στη θέση της, γι' αυτό και τελικά πεθαίνει.

γ) Στο τρίτο παράδειγμα ο χορός αναφέρεται σε δυο ξεχωριστές περιπτώσεις της οικογένειας του Φινέα:

1. **Περίπτωση των γιων του Φινέα.** Δύο στοιχεία τονίζονται εδώ: α) η συμπεριφορά των γιων του Φινέα, αφότου άρχισαν να ζουν στη συμφορά της τύφλωσης από τη μητριά τους (την Ειδοθέα), και β) ο άτυχος γάμος της μητέρας τους (της Κλεοπάτρας), άρα και η δική τους άτυχη καταγωγή. Και στα δυο σημεία τα παιδιά του Φινέα μοιάζουν με την Αντιγόνη. Στην περιγραφή προβάλλεται η ιδέα της σκληρότητας και η ιδέα του σκότους, που ίσως συμβολίζει το σκότος του τύμβου στον οποίο θα βρεθεί η Αντιγόνη.

2. **Περίπτωση της Κλεοπάτρας.** Η αναφορά στα παιδιά μιας δυστυχημένης μητέρας ανακαλεί την ίδια τη μητέρα. Ο χορός τονίζει την προσωπικότητα και την καταγωγή της. Συσσωρεύει όλα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να την καταστήσουν απροσπέλαστη απ' τη Μοίρα. Το παράδειγμα λειτουργεί όπως εκείνο της Δανάης. Τονίζεται και με αυτό η παντοδυναμία και το ανεξήγητο της ανθρώπινης μοίρας.

4 ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΩΔΗΣ ΜΕ ΤΟ ΜΥΘΟ

Αυτό που συνδέει το στάσιμο με τα προηγούμενα είναι η κακή μοίρα πολλών ξακουστών προσώπων και της Αντιγόνης. Όλοι ήταν αρχοντικής καταγωγής και χτυπήθηκαν το ίδιο

αλύπητα από τη Μοίρα. Ένα άλλο κοινό στοιχείο είναι ότι και η Δανάη και ο Λυκούργος και η Κλεοπάτρα ήταν δεσμώτες σαν την Αντιγόνη. Με τα επόμενα εξάλλου το χορικό συνδέεται γιατί δεν αφήνει ψευδαισθήσεις για τη μοίρα που περιμένει την Αντιγόνη. Προετοιμάζει έτσι το θεατή να δεχτεί τα τραγικά γεγονότα που θα εκτεθούν παραπέρα.

Αν τα προηγούμενα στάσιμα ήταν ύμνοι στην παντοδυναμία του ανθρώπου και του Έρωτα, εδώ έχουμε ύμνο στην παντοδυναμία της Μοίρας. Ούτε η ευγενική καταγωγή ούτε η πολεμική δύναμη είναι δυνατό να την αποτρέψουν. Βέβαια γεννιέται το ερώτημα κατά πόσο τα παραδείγματα είναι ταιριαστά με την περίπτωση της Αντιγόνης. Στα δύο γυναικεία παραδείγματα δεν υπάρχει καμία πράξη από την πλευρά αυτών που υποφέρουν. Στο αντρικό παράδειγμα η πράξη είναι προς την πλευρά του αδίκου. Στην περίπτωση της Αντιγόνης όμως έχουμε πράξη και μάλιστα δίκαιη και ευσεβή. Ο ποιητής παραμέρισε τα κίνητρα και τα ηθικά στοιχεία των προσώπων που αναφέρει και πιάνεται από δύο κοινά χαρακτηριστικά: την ευγενική καταγωγή και τη φυλάκιση. Ο σκοπός του είναι να κάνει το θεατή να νιώσει ότι δεν επιφυλάσσεται καμιά ιδιαίτερη μεταχείριση από τους θεούς στην Αντιγόνη επειδή είναι βασιλοπούλα. Αυτά που έκλωσαν οι Μοίρες πρέπει να εκτελεστούν στο ακέραιο. Ίσως έτσι δίνει και απάντηση στο αγωνιώδες ερώτημα της Αντιγόνης γιατί την εγκατέλειψαν οι θεοί. Οι θεοί δεν μπορούν να επέμβουν στο έργο των Μοιρών.

5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΩΔΗΣ

Ο χορός δε χρησιμοποιείται εδώ απλά ως ένα λυρικό όργανο. Ο χορός εδώ θεωρεί σε μια ευρεία κλίμακα ό,τι συμβαίνει γύρω του. Δίνει μια ερμηνεία που ηρεμεί και εξυψώνει τη σκέψη των θεατών. Η σκέψη του χορού βρίσκεται σε θαυμαστή συνέπεια με ό,τι είπε σ' όλη τη διάρκεια της εξέλιξης του έργου. Η ωδή φαίνεται σαν μια ανακεφαλαίωση αυτών που είπε πιο πριν η Αντιγόνη στον κομμό. Ισορροπεί ανάμεσα στη βαριά ατμόσφαιρα του κομμού και στις συμφορές που ακολουθούν.

6 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η ακατανίκητη δύναμη της Μοίρας, στην οποία ακόμη και οι θεοί υποτάσσονται, ιδέα που σπονδυλώνει όλη την ωδή, απηχούσε μια πεποίθηση που παρέμεινε βαθιά ριζωμένη στα πνεύματα από την αρχή ως το τέλος της αρχαιότητας.

7 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

"Ετλα και Δανάας... χρυσορότους [= Συνέβη κι η Δανάη... το σπέρμα στην κοιλιά της] (στ. 944-950): Η Δανάη ήταν κόρη του βασιλιά του Άργους Ακρίσιου. Αυτός είχε πάρει χρησμό ότι, αν η κόρη του γεννήσει αγόρι, αυτό θα τον σκοτώσει. Έτσι, ο Ακρίσιος έκλεισε την κόρη του σ' έναν υπόγειο χάλκινο θάλαμο του ανακτόρου για να αποφύγει αυτή το γάμο. Αλλά ο Δίας εισχώρησε στο θάλαμο σαν χρυσή βροχή

και γέννησε με τη Δανάη τον Περσέα. Μετά από αυτό ο Ακρίσιος έβαλε τη Δανάη και τον Περσέα μέσα σε «λάρνακα» και τους έριξε στη θάλασσα. Με την επέμβαση όμως του Δία διασώθηκαν μητέρα και γιος, ο οποίος στη Λάρισα σε αγώνες δίσκου χωρίς να το θέλει σκότωσε τον Ακρίσιο.

Ο εγκλεισμός της Δανάης σε υπόγειο χάλκινο κελί δείχνει την ομοιότητα που υπάρχει στην τύχη τη δική της και της Αντιγόνης (και η ηρωίδα κλείστηκε σε υπόγειο πέτρινο τάφο). Προεκτείνοντας, θα επισημαίναμε και το ακόλουθο: την έγκλειστη Δανάη επισκέφθηκε ερωτικά στη φυλακή της μεταμορφωμένος ο Δίας· η Αντιγόνη ετέλεσε έναν περίεργο γάμο μέσα στη φυλακή της.

Άλλ' άμοιριδία... έκφύγοιεν [= Μα είναι δύναμη δεινή... δεν μπορούν] (στ. 951-954):

Η μοίρα είναι ανυπέρβλητη. Κανείς δεν μπορεί να νικήσει τη δύναμή της και να ξεφύγει από τα πλοκάμια της. Η δύναμή της ελέγχει τη ζωή των ανθρώπων· βρίσκεται πάνω απ' αυτούς. Μάταια προσπαθούν οι ήρωες της τραγωδίας (Αντιγόνη, Κρέοντας) να καθορίσουν τη μοίρα τους.

Για την αισθητοποίηση της φοβερής δύναμης της μοίρας ο ποιητής χρησιμοποιεί στους στίχους αυτούς σύντομες φράσεις, επαναλαμβάνει τέσσερις φορές την άρνηση ού (ούτ'... ούτ'... ού... ούχ...) και επικαλείται τέσσερις ισχυρούς παράγοντες που υποχωρούν μπροστά της (πλούτη, πόλεμοι, πύργοι, καράβια μαύρα θαλασσόδαρτα).

Ζεύχθη δ'... έν δεσμῷ [= Δέθηκε... σε πέτρινο κελί φραγμένο] (στ. 955-958):

Από τα συμφραζόμενα προκύπτει ότι το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος είναι ο Λυκούργος, ο βασιλιάς των Ηδωνών της Θράκης. Αυτός, επειδή προσπάθησε να εμποδίσει τη διάδοση της λατρείας του θεού Διονύσου στη χώρα του, τιμωρήθηκε από το θεό με εγκλεισμό σε σπηλιά· τιμωρήθηκε δηλαδή όπως και η Αντιγόνη. Με την αναφορά στην τύχη του Λυκούργου ο χορός με έμμεσο τρόπο καταδικάζει όχι μόνο την Αντιγόνη αλλά και την αλαζονική και υβριστική συμπεριφορά του Κρέοντα απέναντι στους θεούς.

Ότω τᾶς μανίας... ήρέθιζε Μούσας [= κι απ' τη μανία... χαίρονται] (στ. 959-965):

Ο Λυκούργος τιμωρήθηκε για την ασέβειά του προς το θεό Δίονυσο. Το ατόπημά του το συνειδητοποίησε κατά τον εγκλεισμό του στη σπηλιά· κατάλαβε δηλαδή ότι είναι τρέλα να εναντιώνεται στο θεό, γι' αυτό και μετάνιωσε.

Εκτός από την καταδίκη των ηρώων από το χορό (βλ. προηγούμενο σχόλιο), η τιμωρία του Λυκούργου ίσως προοικονομεί την τιμωρία του Κρέοντα, αφού και ο βασιλιάς της Θήβας ασέβησε απέναντι στους θεούς.

Μούσας [= Μούσες] (στ. 965): Αυτές ήταν κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, που λατρεύονταν αρχικά σαν «Πιερίδες» (στο όρος Πιέρο της Μακεδονίας) και έπειτα σαν «Ελικωνιάδες» (στο βοιωτικό Ελικώνα). Παλιότερα ακολουθούσαν τον κιθαρωδό Απόλλωνα, αργότερα όμως συνδέθηκαν με το φίλο του αυλού Δίονυσο. Ήταν εννέα: Κλειώ, Ευτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Ερατώ, Πολύμνια, Ουρανία, Καλλιόπη.

Παρά δέ κυανέαιν σπιλάδοιν... και κερκίδων άκμαΐσιν [= Κοντά στη μαύρη θάλασσα... τα ξερίζωσε] (στ. 966-976): Ο τρόπος περιγραφής της συμφοράς των δυο γιων του Φινέα (η τύφλωσή τους από την άγρια μητριά τους, την Ειδοθέα) ανακαλεί στη

μνήμη των θεατών τούς στίχους της α' στροφής του Β' στάσιμου (στ. 586-592), όπου τα τελευταία μέλη της οικογένειας των Λαβδακιδών παρομοιάζονται με τα βράχια της ακτής στα οποία ξεσπούν τα κύματα που δημιουργούν οι δυνατοί άνεμοι που πνέουν από τη Θράκη.

Στους στίχους αυτούς κυρίαρχη θέση κατέχουν δύο εντυπωσιακές, ζωντανές και ρεαλιστικές εικόνες: των ακτών της Θράκης και της τύφλωσης των παιδιών του Φινέα. Με αυτές επιδιώκονται η αισθητοποίηση της σκληρότητας, του σκοτούς και της τύφλωσης και η πρόκληση δυσσιώνων συναισθημάτων.

Κυανέαιν (στ. 966): Έτσι λέγονται από την τοποθεσία «Κυάνειαι πέτραι». Ήταν δυο νησάκια στο στόμιο του Βοσπόρου προς τον Εύξεινο Πόντο. Κατά το μύθο, στην αρχή κινούνταν και συγκρούονταν, γι' αυτό και λέγονταν «Συμπληγάδες»: όταν όμως πέρασαν από εκεί οι Αργοναύτες, έμειναν ακίνητες πια.

Σαλμυδησός (στ. 970): Πόλη ΒΔ του βόρειου στομίου του Βοσπόρου, της οποίας βασιλιάς ήταν ο μυθικός Φινέας: οι κάτοικοι λήστευαν όσους ναυαγούσαν εκεί.

ἀγχίπολις Ἄρης [= πολιούχος Ἄρης] (στ. 970): Ο Ἄρης που κατοικούσε κοντά στη Σαλμυδησό. Αυτός πίστευαν ότι κατοικούσε στη Θράκη, όπου και τον τιμούσαν πολύ. Του άρεσαν οι αιματοχυσίες, έστω κι από ανόσιες πράξεις, όπως αυτή που αναφέρεται εδώ.

δισσοῖσι Φινείδαις [= από τους δυο Φινείδες] (στ. 971): Ο Πλήξιππος και ο Λανδίων. Ο φτερωτός θεός Βοριάς έκλεψε κάποτε από την Αθήνα, αρπάζοντας κοντά στον Ιλισό ποταμό, την κόρη του βασιλιά Ερεχθέα, που ονομαζόταν Ωρείθυια, και την οδήγησε στη Σαρπηδόνα πέτρα του όρους Αίμου, όπου γέννησε με αυτήν τους φτερωτούς γιους Ζήτη και Κάλαιν και την Κλεοπάτρα. Αυτήν παντρεύτηκε ο βασιλιάς της Σαλμυδησού Φινέας και απόκτησε τους δυο γιους του. Αλλά κατόπιν ο Φινέας έκλεισε σε φυλακή την Κλεοπάτρα και πήρε άλλη σύζυγο, την Ειδοθέα, κόρη, με άλλη άποψη αδερφή, του Κάδμου. Αυτή, σαν άγρια μητριά, τύφλωσε τους Φινείδες με τη σύμπραξη του Φινέα και τους φυλάκισε.

Κατά δὲ ταχόμενοι... ἔσχον, ὦ παιῖ [= Λιώναν οι μαύροι... τη συντρίψαν, παιδί μου] (στ. 977-987): Θύμα της μοίρας και η Κλεοπάτρα με τη θείκη καταγωγή και την ευτυχημένη νεανική της ηλικία, χαρακτηριστικά που καθιστούν την τωρινή της κατάσταση ακόμα πιο τραγική. Κακή η μοίρα της κόρης του Βοριά και των παιδιών της, όπως και της Αντιγόνης.

Κατά δὲ ταχόμενοι... κλαῖον [= Λιώναν οι μαύροι... τη μοίρα] (στ. 977-980): Οι στίχοι καταγράφουν την αντίδραση των γιων του Φινέα στην τύφλωσή τους από τη μητριά τους. Ο θρήνος τους μοιάζει με το θρήνο της Αντιγόνης μετά την καταδίκη της. Η επανάληψη του επιθέτου μέλεος (μέλειοι, μελέαν) υπογραμμίζει την κακή τους μοίρα.

τηλεπόροις δ'... θεῶν παῖς [= μεγάλωσε... θεών παιδί] (στ. 983-987): Το βιογραφικό της Κλεοπάτρας συμπληρώνουν στοιχεία, όπως: μεγάλωσε στις μακρινές σπηλιές / σαν πουλαράκι πιλαλώντας... / η κόρη του Βοριά / θεών παιδί. Τα στοιχεία αυτά υπογραμμίζουν την ευτυχημένη νεανική της ηλικία και τη θείκη καταγωγή της.

τηλεπόροις δ' ἐν ἄντροις [= στις μακρινές σπηλιές] (στ. 983): Τα σπήλαια όπου ανατράφηκε η Κλεοπάτρα βρίσκονται κοντά στη Σαρπηδόνα πέτρα της Θράκης.

Βορεάς ἄμιππος [= η κόρη του Βοριά σαν πουλαράκι] (στ. 985): Και η Κλεοπάτρα (όπως και τα αδέρφια της Ζήτης και Κάλαις), αν και ήταν χωρίς φτερά, φημιζόταν και αυτή για την ταχύτητα· ονομάζεται μάλιστα Βορεάς ως απόγονος του Βοριά.

8 ΓΝΩΜΙΚΑ

Ἄλλ' ἄ μοιριδία τις δύνασις δεινά [= Μα είναι δύναμη δεινή η δύναμη της μοίρας] (στ. 951-952).

9 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΑΔΙΗΓΗΣΗ – ΝΟΗΜΑ

Καθώς η Αντιγόνη αποχωρεί από τη σκηνή, ο χορός προσπαθεί να την παρηγορήσει χρησιμοποιώντας το παράδειγμα της Δανάης, που ήταν ανώτερη κι όμως δοκίμασε την ίδια τύχη. Ο χορός δείχνει πως και τα δύο πρόσωπα έπεσαν θύματα της παντοδύναμης Μοίρας.

Το δεύτερο παράδειγμα που χρησιμοποιείται είναι του Λυκούργου, βασιλιά της Θράκης. Εδώ τονίζονται πιο πολύ οι αρνητικές του ιδιότητες, που μοιάζουν μ' αυτές που έδειξε, κατά την κρίση του χορού, η Αντιγόνη στη διάρκεια του έργου. Η ομοιότητα αυτή προοιωνίζεται και παρόμοιο τέλος: φυλάκιση.

Το τρίτο παράδειγμα αναφέρεται στην Κλεοπάτρα και τους Φινείδες. Κι εδώ ο χορός χρησιμοποιεί τα στοιχεία εκείνα που τον βοηθούν να προβάλει την παντοδυναμία της Μοίρας.

10 ΘΕΑΤΕΣ

Μελαγχολική διάθεση προκαλείται από το χορικό με το βαθύ στοχαστικό λυρισμό που το διαπνέει. Κάνει το θεατή να νιώσει την τραγικότητά του, γιατί του δείχνει πόσο στενά αποκλεισμένος είναι σ' έναν κλοιό που υπέρτερες δυνάμεις έφτιαξαν γι' αυτόν και δεν μπορεί να τον αποτινάξει. Ο φόβος είναι το πιο έντονο συναίσθημα που νιώθουν αυτή τη στιγμή οι θεατές.

❖ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- 1*. Σε ποια μυθικά πρόσωπα αναφέρεται ο χορός στο Δ' στάσιμο και γιατί;
- 2*. α. Ποια κοινά στοιχεία είχε η μοίρα των τριών μυθικών προσώπων που αναφέρονται στην ενότητα (Δανάης, Λυκούργου, Κλεοπάτρας);
β. Ποια κοινά στοιχεία είχε η μοίρα καθενός από τα πρόσωπα αυτά με τη μοίρα της Αντιγόνης;

- 3*. Να αποδώσετε με συντομία το περιεχόμενο του μύθου για καθένα από τα τρία πρόσωπα (Δανάη, Λυκούργος, Κλεοπάτρα) που αναφέρονται στο στάσιμο.
- 4*. Τι πίστευαν οι αρχαίοι Έλληνες για τη δύναμη της μοίρας με βάση το περιεχόμενο της ενότητας;
- 5*. Ποιες είναι οι συνέπειες για τον άνθρωπο που διαπράττει ύβρη, σύμφωνα με τις αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων;
- 6*. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της ενότητας μπορούμε να ισχυριστούμε ότι όσοι έχουν την εύνοια των θεών είναι απαλλαγμένοι από βάσανα στη ζωή; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας, αφού εντοπίσετε σχετικά σημεία του κειμένου.
- 7*. Μπορούμε να θεωρήσουμε το Δ' στάσιμο ως μια επισήμανση της παντοδυναμίας της μοίρας; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
- 8*. Να δώσετε έναν τίτλο στο Δ' στάσιμο.
- 9*. Ποια εκφραστικά μέσα χρησιμοποιεί ο ποιητής στο Δ' στάσιμο;
- 10*. Α. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της πρότασης που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση.
Η αναφορά του ποιητή στη μοίρα των τριών μυθικών προσώπων γίνεται για να δείξει ότι:
- από τους ανθρώπους μόνο εκείνοι που έχουν θεϊκή καταγωγή μπορούν να αποφύγουν τη μοίρα.
 - από τους ανθρώπους τιμωρούνται μόνο εκείνοι που παρέβησαν ηθικούς νόμους.
 - από τους ανθρώπους τιμωρούνται όσοι παρέβησαν τους νόμους της πόλης.
 - η Αντιγόνη είχε κακή τύχη.
 - οι άνθρωποι δεν υποφέρουν όταν είναι αγαπητοί στο Δία.
- Β. Να αιτιολογήσετε με συντομία την επιλογή της ορθής απάντησης.

❖ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- 1*. Τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται ο χορός στο Δ' στάσιμο ανήκουν στο μακρινό μυθικό παρελθόν και είναι:
- η Δανάη, η κόρη του βασιλιά του Άργους Ακρίσιου
 - ο Λυκούργος, ο βασιλιάς των Ηδωνών της Θράκης
 - η Κλεοπάτρα, η κόρη του Βοριά και σύζυγος του Φινέα
- Η επιλογή των προσώπων αυτών δεν είναι τυχαία. Η μοίρα τους είναι το ίδιο τραγική με τη μοίρα της Αντιγόνης. Έτσι επιχειρείται να παρηγορηθεί η ηρωίδα, αφού από τα πλοκάμια της παντοδύναμης και ανελέητης μοίρας δεν μπορεί να ξεφύγει κανένας θνητός· να προκληθεί λυρική συγκίνηση· να απομακρυνθούν οι θεατές από τη βαριά και καταθλιπτική ατμόσφαιρα που δημιούργησε ο θρήνος της Αντιγόνης και να ηρεμήσουν.
- 2*. α. Τα κοινά στοιχεία της μοίρας της Δανάης, του Λυκούργου και της Κλεοπάτρας:
- η ευγενική/αρχοντική καταγωγή (η Δανάη ήταν γόνος βασιλιά, ο Λυκούργος ήταν ο ίδιος βασιλιάς, η Κλεοπάτρα ήταν γόνος θεών)

- χτυπήθηκαν το ίδιο αλύπητα από τη μοίρα
 - ήταν δεσμώτες: η Δανάη φυλακίστηκε από τον πατέρα της σε χάλκινο κελί, ο Λυκούργος τιμωρήθηκε από το θεό Διόνυσο με εγκλεισμό σε σπηλιά, η Κλεοπάτρα φυλακίστηκε από το σύζυγό της για χάρη της Ειδοθέας. (Βλ. και ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ, σ. 5-7.)
- β.** Βασικό κοινό στοιχείο της μοίρας των τριών μυθικών προσώπων με τη μοίρα της Αντιγόνης είναι ότι αυτή ήταν σκληρή και κακή. Όλα τα πρόσωπα έπαθαν εξαιτίας της επενέργειας της ανελέητης και παντοδύναμης μοίρας. Όλα τα πρόσωπα δοκίμασαν τον εγκλεισμό.
- 3*** • Δανάη: κόρη του βασιλιά του Άργους Ακρίσιου. Ο πατέρας της την έκλεισε σε έναν υπόγειο χάλκινο θάλαμο του ανακτόρου προκειμένου να εμποδίσει το γάμο της, αφού σύμφωνα με χρησμό, αν αυτή γεννούσε αγόρι, εκείνο θα τον σκότωνε. Ο Δίας όμως εισχώρησε στο θάλαμο με μορφή χρυσής βροχής και από την ερωτική τους συνεύρεση γεννήθηκε ο Περσέας. Μετά απ' αυτό ο Ακρίσιος έβαλε την κόρη και το γιο της μέσα σε μετάλλινη θήκη και τους πέταξε στη θάλασσα. Με την παρέμβαση όμως του Δία μήτερα και γιος διασώθηκαν. Ο Περσέας στη Λάρισα σε αγώνες δίσκου άθελά του σκότωσε τον παππού του.
- Λυκούργος: βασιλιάς των Ηδωνών της Θράκης. Επειδή προσπάθησε να εμποδίσει τη λατρεία του θεού Διονύσου στη χώρα του, τιμωρήθηκε από το θεό με εγκλεισμό σε σπηλιά. Εκεί συνειδητοποίησε ότι είναι τρέλα να εναντιώνεται σε ένα θεό.
 - Κλεοπάτρα: κόρη του Βοριά και Ωρείθειας, γυναίκα του βασιλιά της Σαλμυδησοῦ Φινέα, μητέρα του Πλήξιππου και του Λανδίωνα. Ο σύζυγός της τη φυλάκισε για να παντρευτεί την Ειδοθέα, κόρη του Κάδμου. Παρά τη θεϊκή της καταγωγή (ο πατέρας της, ο Ερεχθέας, ήταν γιος του Ήφαιστου και της Γης) η μοίρα της ήταν κακή.
- 4*** Η δύναμη της μοίρας είναι ακατάβλητη και ακατανίκητη. Κανείς δεν μπορεί να νικήσει τη δύναμή της και να ξεφύγει από τα πλοκάμια της. Κανείς δεν μπορεί να της αντισταθεί. Ούτε η ευγενική καταγωγή, ούτε η πολεμική δύναμη, ούτε ο πλούτος μπορούν να την αποτρέψουν. Ακόμα και οι θεοί δεν μπορούν να επέμβουν στο έργο των Μοιρών. (Βλ. και ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ, σ. 6, ΣΧΟΛΙΟ ΣΤ. 951-954.)
- 5*** Ο βασιλιάς των Ηδωνών της Θράκης Λυκούργος με την προσπάθειά του να παρεμποδίσει τη διάδοση της λατρείας του θεού Διονύσου ξεπέρασε τα όρια της ανθρωπίνης φύσης· ασέβησε απέναντι στο θείο· διέπραξε ύβρη, γι' αυτό και τιμωρήθηκε με τον εγκλεισμό του σε ένα σπήλαιο. Το περιστατικό αυτό αποτυπώνει τις αντιλήψεις των αρχαίων ότι όποιος ξεπερνά το μέτρο και διαπράττει ύβρη υφίσταται τις συνέπειες της Νέμεσης, δηλαδή τιμωρείται.
- 6*** Η Δανάη ήταν ευνοούμενη του Δία· είχε στενό δεσμό μαζί του· ήταν ο πατέρας του παιδιού της. Κι όμως το γεγονός αυτό δε στάθηκε ικανό να αποτρέψει τη μοίρα της, δεν της επιφύλασσε ιδιαίτερη αντιμετώπιση.
Η Κλεοπάτρα είχε θεϊκή καταγωγή· κι όμως η μοίρα της ήταν κακή.
Οι δύο αυτές περιπτώσεις αποδεικνύουν με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο ότι όσοι έχουν την εύνοια των θεών δεν είναι απαλλαγμένοι από βάσανα στη ζωή. Κι αυτό γιατί ακόμα και οι θεοί δεν μπορούν να επέμβουν στο έργο των Μοιρών. Έτσι λοιπόν οι προστατευόμενοι τους δεν έχουν ειδική μεταχείριση· υποκύπτουν στη δύναμη της μοίρας· χτυπιούνται με τον ίδιο ανελέητο τρόπο.

- 7***. Από τη στιγμή που η θεϊκή εύνοια και καταγωγή, η πολεμική δύναμη και ο πλούτος υποχωρούν μπροστά στην ακατανίκητη και ανυπέρβλητη δύναμη της μοίρας, από τη στιγμή που ακόμα και οι θεοί δεν μπορούν να επέμβουν στο έργο των Μοιρών, από τη στιγμή που και τα τρία μυθολογικά παραδείγματα που σπονδυλώνουν το Στάσιμο αποδεικνύουν με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τη δύναμη της ανελέητης μοίρας, έχουμε τη δυνατότητα να θεωρήσουμε το Δ' στάσιμο ως μια επισήμανση της παντοδυναμίας της μοίρας.
- 8***. Η παντοδυναμία ή η ακατανίκητη δύναμη της ανελέητης Μοίρας.
- 9***. Οι ρεαλιστικές και εντυπωσιακές εικόνες των ακτών της Θράκης και της τύφλωσης των παιδιών του Φινέα, η επανάληψη της άρνησης *ού* (στ. 953-954) και του επιθέτου *μέλεος* (στ. 979), η μεταφορά των στίχων 944-946 είναι μερικά από τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής προκειμένου να αισθητοποιήσει τη φοβερή δύναμη της μοίρας και την έννοια του σκότους, να δημιουργήσει δραματική ατμόσφαιρα και να προκαλέσει δυσοίωνα συναισθήματα.
- 10***. **A.** Η ορθή απάντηση βρίσκεται στο **δ**.
B. Η μοίρα της Αντιγόνης, ο εγκλεισμός της δηλαδή σε πέτρινο τάφο, είναι κακή, όπως κακή είναι και η μοίρα των τριών μυθικών προσώπων που αναφέρει ο ποιητής. Με αυτό τον παραλληλισμό και συσχετισμό ο ποιητής θέλει να καταδείξει το ανυπέρβλητο της δύναμης της μοίρας και να διαμηνύσει στην Αντιγόνη ότι πρέπει να υπομείνει το γραφτό από τη μοίρα.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

(Βλ. σ. 186)

Δ' ΣΤΑΣΙΜΟ

(στ. 944-987)

1. Πώς συνδέεται το στάσιμο με το προηγούμενο επεισόδιο;

Στο τέλος του Δ' επεισοδίου ο Κρέοντας, απειλώντας τους δορυφόρους του, ζήτησε να οδηγήσουν την Αντιγόνη στον πέτρινο τάφο της. Το γεγονός αυτό αφενός δημιουργεί στους θεατές κλίμα οδύνης από το οποίο ο ποιητής σπεύδει να τους απομακρύνει με το στάσιμο αυτό· αφετέρου ανακαλεί στη μνήμη του χορού τρία μυθικά πρόσωπα (= εξωτερική σύνδεση με τα προηγούμενα) που τιμωρήθηκαν όπως και η Αντιγόνη (κλείστηκαν ζωντανά σε πέτρινη σπηλιά), είχαν την ίδια μοίρα μ' αυτή.

Σε γενικές γραμμές το στάσιμο αποτελεί μια ανακεφαλαίωση της στάσης που τήρησε ο χορός στον κομμό του προηγούμενου επεισοδίου.

2. Ο χορός χρησιμοποιεί τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με την Αντιγόνη. Ποια κοινά στοιχεία έχουν αυτά με την Αντιγόνη και τι επιδιώκει να επιτύχει με την αναφορά αυτή;

Τα τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με την Αντιγόνη είναι η Δανάη, ο Λυκούργος και η Κλεοπάτρα.

- Τα κοινά στοιχεία με την Αντιγόνη είναι:
 - α) όλοι ήταν αρχοντικής καταγωγής·
 - β) χτυπήθηκαν το ίδιο αλύπητα από τη Μοίρα·
 - γ) ήταν δεσμώτες σαν την Αντιγόνη.
- Εκτός όμως από τα κοινά με την Αντιγόνη στοιχεία, οι τρεις μυθικές μορφές ήταν ανώτερες της. Έτσι, με την αναφορά αυτή ο χορός επιδιώκει να παρηγορήσει την Αντιγόνη, αφού εξίσου κακή μοίρα είχαν και οι ανώτερες της μυθικές μορφές.

3. Η δύναμη της μοίρας κατέχει κυρίαρχη θέση στην ποίηση του Σοφοκλή. Με ποιο τρόπο ο χορός υποδηλώνει τη δύναμή της;

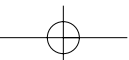
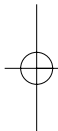
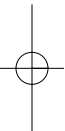
Ο χορός υποδηλώνει τη δύναμη της μοίρας χρησιμοποιώντας συνεχόμενες αρνήσεις (στ. 951-954). Μπροστά της υποχωρούν η ευγενική καταγωγή, η πολεμική δύναμη και ο πλούτος, που συμβολίζουν την ανθρώπινη δύναμη. Σ' αυτήν υποτάσσονται ακόμα και οι θεοί, αφού δεν μπορούν να επέμβουν στο έργο των Μοιρών και να απαλλάξουν τους ευνοούμενούς τους από βάσανα στη ζωή.

4. Στο στάσιμο είναι έντονο το λυρικό στοιχείο, το οποίο παρουσιάζεται:

- α. με εικόνες και μεταφορές
- β. με περιπέτεια και δραματική ένταση
- γ. με επαναλήψεις και προσωποποιήσεις
- δ. με περιγραφή και πολυσύνδετα

Να σημειώσετε με **Χ** τις σωστές απαντήσεις.

Σημειώνουμε με **Χ** τις απαντήσεις **α, γ, δ**.

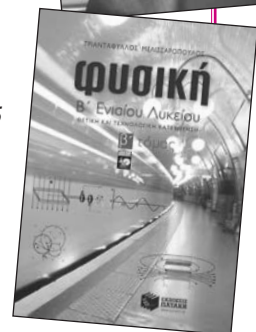
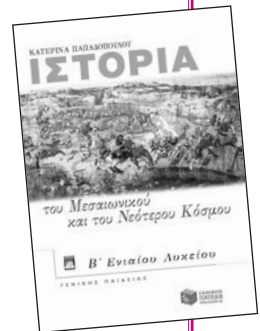


ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΝ

Β΄ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- Σοφοκλή, Αντιγόνη (Ασκήσεις νέου τύπου - επανάληψη), *Μ. Σαρρής*
- Σοφοκλή, Αντιγόνη (Τράπεζα ερωτήσεων-απαντήσεων), *Α. Φραγκούλης*
- Έκφραση-Έκθεση, *Γ. Πασσάς και ομάδα φιλολόγων*
- Θεματικοί κύκλοι, *ομάδα φιλολόγων*
- Θεματικοί κύκλοι και κριτήρια αξιολόγησης, *Σ. Ρίζου*
- Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου κόσμου, *Δ. Κατσουλάκος*
- Ιστορία του Μεσαιωνικού και του Νεότερου κόσμου, *Κ. Παπαδοπούλου*
- Άλγεβρα (2 τόμοι), *Γ. Βιδάλης, Β. Γκιμίσης*
- Άλγεβρα, *Δ. Κεφάλας, Α. Σπέρτος*
- Τριγωνομετρία, *Δ. Κεφάλας, Α. Σπέρτος*
- Θέματα για τις εξετάσεις στην άλγεβρα, *Γ. Μπαρκαλιανός*
- Ερωτήσεις αξιολόγησης στην άλγεβρα, *Α. Σπέρτος, Δ. Κεφάλας*
- Η Γεωμετρία της Β' Λυκείου, *Ν. Βασιλάς*
- Ερωτήσεις αξιολόγησης στη γεωμετρία, *Ε. Πρωτοπαπάς*
- Γεωμετρία (Ανάληψη των θεμάτων του σχολικού βιβλίου), *Ε. Πρωτοπαπάς*
- Γεωμετρία, *Μ. Γεωργάκης, Γ. Δημητρόπουλος, Θ. Μακρίδης*
- Φυσική, *Ε. Πρωτοπαπάς*
- Φυσική, *Μ. Βενετσάνος, Η. Κατσούφης, Α. Σαρρηγιάννης*



Το παρόν φυλλάδιο αποτελεί ένθετο που συνοδεύει το βιβλίο των Στέφανου Πατάκη - Μιχάλη Σαρρή «Σοφοκλή Αντιγόνη, Β΄ Ενιαίου Λυκείου, Γενικής Παιδείας» με ISBN 960-16-1275-0 (βοηθ. κωδ. μηχ/σης 5275)